

Piramideschrijven bij het CPB

Is de piramide altijd beter?

- Op welke niveaus in de tekst speelt deze keuze?
- Wanneer werkt de piramide op alinea-niveau minder goed?
- Waar moet je dan op letten?

1

Voor de relatie tussen overheidslonen en marktlonen bestaan verschillende theorieën. In een veel gebruikte theorie voor landen met een kleine open economie -zoals Nederland- is er een sector die concurreert op de wereldmarkt (de handelssector) en een sector die produceert voor de lokale markt en niet blootstaat aan internationale concurrentie. De handelssector heeft geen invloed op de wereldmarktprijzen en stelt zijn lonen zo vast dat het gegeven de eigen productiviteit kan concurreren op de wereldmarkt. De lonen van de overheid volgen de lonen in de handelssector als gevolg van concurrentie op de arbeidsmarkt. Kortom, in deze theorie volgen de overheidslonen de marktlonen.

- Voor de relatie tussen overheidslonen en marktlonen bestaan verschillende theorieën.
- Een concurrerende theorie gaat uit van signaalwerking.
- De basis onder beide theorieën is dat de lonen in de markt en bij de overheid niet volledig gescheiden zijn.

- Voor de relatie tussen overheidslonen en marktlonen bestaan verschillende theorieën. In *een veel gebruikte theorie* voor landen met een kleine open economie -zoals Nederland- is er een sector .....
- Een concurrerende theorie gaat uit van signaalwerking.
- De basis onder beide theorieën is dat de lonen in de markt en bij de overheid niet volledig gescheiden zijn.

1

Voor de relatie tussen overheidslonen en marktlonen bestaan verschillende theorieën. In een veel gebruikte theorie voor landen met een kleine open economie -zoals Nederland- is er een sector die concurreert op de wereldmarkt (de handelssector) en een sector die produceert voor de lokale markt en niet blootstaat aan internationale concurrentie. De handelssector heeft geen invloed op de wereldmarktprijzen en stelt zijn lonen zo vast dat het gegeven de eigen productiviteit kan concurreren op de wereldmarkt. De lonen van de overheid volgen de lonen in de handelssector als gevolg van concurrentie op de arbeidsmarkt. Kortom, in deze theorie volgen de overheidslonen de marktlonen.

Een concurrerende theorie gaat uit van signaalwerking. De uitkomsten van de loononderhandelingen in de ene sector geven hierbij een signaal waarmee de loononderhandelingen in de andere sector worden beïnvloed. Op deze wijze geeft de overheid in tijden van economische neergang een signaal aan de marktsector door de lonen te matigen, waarna de marktsector volgt door ook loonmatiging toe te passen. Dit idee vergt wel dat de overheid sneller reageert op economische veranderingen dan de markt.

De basis onder beide theorieën is dat de lonen in de markt en bij de overheid niet volledig gescheiden zijn. Mensen zijn mobiel tussen beide sectoren en gaan daar werken waar zij de aantrekkelijkste baan vinden. Dit geldt ook voor toetreders op de arbeidsmarkt. De aantrekkelijkheid van een baan hangt naast de hoogte van het loon ook af van andere baankarakteristieken, zoals de mogelijkheden voor deeltijdwerk en natuurlijk de persoonlijke voorkeuren van werknemers.

Vette eerste zin altijd de overkoepelende kerngedachte? Niet altijd.....

- Soms is de tweede zin onderdeel van de overkoepelende kernzinstart. (1)

In Nederland heeft ieder kind in principe een gelijke kans om op een school van zijn of haar keuze te worden toegelaten. Op grond van de vrijheid van onderwijs mag iedereen een school oprichten volgens een eigen religieuze, levensbeschouwelijke of pedagogische grondslag. Dit betekent dat ouders en leerlingen de vrijheid hebben om te kiezen voor een school die het beste bij hen past en dat ze in principe gelijke kansen hebben om op die school terecht te komen.

Deze gelijke kansen zijn echter niet meer gegarandeerd wanneer er meer kinderen naar dezelfde po- of vo-school willen dan de school kan plaatsen. Wanneer er op bepaalde scholen meer animo is dan het aantal beschikbare plaatsen, moet de verdeling van de plekken gereguleerd worden. *...meer uitleg...* In theorie leidt dit niet direct tot ongelijke toegang, maar omdat hoger opgeleide ouders of ouders met een groter netwerk vaak beter op de hoogte zijn van dergelijke regels, ontstaat in de praktijk een ongelijk speelveld. Dit kan de kansenongelijkheid vergroten.

Kansenongelijkheid heeft een negatieve uitwerking op de economie en de samenleving als geheel. Ongelijke kansen in het onderwijs ontnemen kinderen de mogelijkheid om hun potentieel maximaal te ontwikkelen. Dit kan leiden tot lagere onderwijsuitkomsten met negatieve effecten op de brede welvaart. Tevens is het niet efficiënt voor de Nederlandse economie, als zij als volwassenen niet hun maximale arbeidspotentieel behalen en kunnen inzetten.

In Nederland heeft ieder kind in principe een gelijke kans om op een school van zijn of haar keuze te worden toegelaten. Op grond van de vrijheid van onderwijs mag iedereen een school oprichten volgens een eigen religieuze, levensbeschouwelijke of pedagogische grondslag. Dit betekent dat ouders en leerlingen de vrijheid hebben om te kiezen voor een school die het beste bij hen past en dat ze in principe gelijke kansen hebben om op die school terecht te komen.

Deze gelijke kansen zijn echter niet meer gegarandeerd wanneer er meer kinderen naar dezelfde po- of vo-school willen dan de school kan plaatsen. Wanneer er op bepaalde scholen meer animo is dan het aantal beschikbare plaatsen, moet de verdeling van de plekken gereguleerd worden. *...meer uitleg...* In theorie leidt dit niet direct tot ongelijke toegang, maar omdat hoger opgeleide ouders of ouders met een groter netwerk vaak beter op de hoogte zijn van dergelijke regels, ontstaat in de praktijk een ongelijk speelveld. **Dit kan de kansenongelijkheid vergroten.**

Kansenongelijkheid heeft een negatieve uitwerking op de economie en de samenleving als geheel. Ongelijke kansen in het onderwijs ontnemen kinderen de mogelijkheid om hun potentieel maximaal te ontwikkelen. Dit kan leiden tot lagere onderwijsuitkomsten met negatieve effecten op de brede welvaart. Tevens is het niet efficiënt voor de Nederlandse economie, als zij als volwassenen niet hun maximale arbeidspotentieel behalen en kunnen inzetten.

Deze beperkte voorspelbaarheid van verhuisgedrag suggereert dat gelijk beginnen met het integratietraject voor vrijwel alle statushouders waarschijnlijk de beste strategie is voor gemeenten. Zo riskeren gemeenten die de investering in integratie uitstellen in de toekomst hogere uitgaven aan bijstand en maatschappelijke begeleiding wanneer de statushouder (toch) niet verhuist. Hoewel de nieuwe inburgeringswet voorschrijft dat gemeenten snel moeten beginnen met het opstellen van een inburgeringsplan voor iedere inburgeringsplichtige nieuwkomer, kiest de gemeente zelf hoeveel zij investeert in met name de arbeidsmarktintegratie van nieuwkomers. Omdat gemeenten die investering zelf moeten bekostigen uit besparingen op sociale voorzieningen, is het verleidelijk om vooral te investeren in diegenen die naar verwachting in dezelfde gemeente zullen blijven. **Een verstandig advies voor gemeenten lijkt te zijn: ga ervan uit dat iedereen blijft.**

Vette eerste zin altijd de overkoepelende kerngedachte? Niet altijd.....

- Soms is de tweede zin onderdeel van de overkoepelende kernzinstart. (1)
- Soms is de vette eerste zin nog niet de specifieke kerngedachte, maar een eerste aanzet; de slotzin vult de gedachte preciezer of sterker in. Dat kan dan een mooie brug zijn naar de volgende alinea. (2 en 3)

4

Vanuit economisch perspectief en vanuit maatschappelijk belang is het wenselijk als jongeren bij hun studiekeuze in zekere mate rekening houden met veranderende arbeidsmarktperspectieven. Als studieinschrijvingen niet of nauwelijks reageren op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, ontstaat het risico op een mismatch tussen vraag naar en aanbod van vaardigheden en op werkloosheid, terwijl tekorten in bepaalde sectoren blijven voortbestaan. Als studie-inschrijvingen echter te sterk reageren op veranderende baanperspectieven ontstaat het risico op een varkenscyclus. In dit geval kan bijvoorbeeld een tekort aan afgestudeerden in een bepaalde studierichting, met bijbehorende goede baankansen, leiden tot een groot aantal inschrijvingen, waardoor er een aantal jaren later een overschot aan afgestudeerden is. Met het oog op deze risico's is het van belang om te weten hoe de arbeidsmarktperspectieven per studierichting zich ontwikkelen en in welke mate studie-inschrijvingen hierop reageren.

4

Vanuit economisch perspectief en vanuit maatschappelijk belang is het wenselijk als jongeren bij hun studiekeuze in zekere mate rekening houden met veranderende arbeidsmarktperspectieven. Als studieinschrijvingen niet of nauwelijks reageren op ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, ontstaat het risico op een mismatch tussen vraag naar en aanbod van vaardigheden en op werkloosheid, terwijl tekorten in bepaalde sectoren blijven voortbestaan. Als studie-inschrijvingen echter te sterk reageren op veranderende baanperspectieven ontstaat het risico op een varkenscyclus. In dit geval kan bijvoorbeeld een tekort aan afgestudeerden in een bepaalde studierichting, met bijbehorende goede baankansen, leiden tot een groot aantal inschrijvingen, waardoor er een aantal jaren later een overschot aan afgestudeerden is. **Met het oog op deze risico's is het van belang om te weten hoe de arbeidsmarktperspectieven per studierichting zich ontwikkelen en in welke mate studie-inschrijvingen hierop reageren.**

Door de aanhoudend lage rente en dalende dekkingsgraden van pensioenfondsen komt de vraag op of de lage rente consequenties zou moeten hebben voor de vormgeving van het pensioenstelsel. De Tweede Kamer heeft in een aantal moties verzoeken gedaan om de betekenis van een langdurig lage of negatieve rente voor het kapitaalgedekte pensioenstelsel te onderzoeken. Op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het CPB hier onderzoek naar gedaan, gezamenlijk met Netspar.

De analyse in deze publicatie is ook relevant na invoering van het nieuwe contract. Ook in dit nieuwe contract zijn de rendementen op financiële markten de belangrijkste bepalende factor van de hoogte van de pensioenen. Deze rendementen komen lager uit door de gedaalde rente. Wanneer de rendementen langdurig lager zijn, zal het pensioenresultaat ook lager uitkomen. De vraag is dan welke beleidsreacties daarop mogelijk zijn.

Door de aanhoudend lage rente en dalende dekkingsgraden van pensioenfondsen komt de vraag op of de lage rente consequenties zou moeten hebben voor de vormgeving van het pensioenstelsel. De Tweede Kamer heeft in een aantal moties verzoeken gedaan om de betekenis van een langdurig lage of negatieve rente voor het kapitaalgedekte pensioenstelsel te onderzoeken. **Op verzoek van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het CPB hier onderzoek naar gedaan, gezamenlijk met Netspar.**

De analyse in deze publicatie is ook relevant na invoering van het nieuwe contract. Ook in dit nieuwe contract zijn de rendementen op financiële markten de belangrijkste bepalende factor van de hoogte van de pensioenen. Deze rendementen komen lager uit door de gedaalde rente. Wanneer de rendementen langdurig lager zijn, zal het pensioenresultaat ook lager uitkomen. **De vraag is dan welke beleidsreacties daarop mogelijk zijn.**

Vette eerste zin altijd de overkoepelende kerngedachte? Niet altijd.....

- Soms is de tweede zin onderdeel van de overkoepelende kernzinstart. (1)
- Soms is de vette eerste zin nog niet de specifieke kerngedachte, maar een eerste aanzet; de slotzin vult de gedachte preciezer of sterker in. Dat kan dan een mooie brug zijn naar de volgende alinea. (2 en 3)
- In een inleidende alinea is trechteren vaak beter: je wilt toe naar je doel of de relevantie van het onderzoek. (4 en 5)

Verminderde mobiliteit kan de match tussen woningen en huishoudens nadelig beïnvloeden, en is deels het gevolg van de omgang met zittende huurders. Het gaat hierbij om huishoudens wier woonvoorkeuren na verloop van tijd veranderen, bijvoorbeeld doordat hun kinderen uit huis gaan of zij slecht ter been worden. Doordat de huur van de huidige woning na een langere periode van bewoning vaak een stuk lager is dan van een andere (corporatie)woning, is er een hoge drempel om te verhuizen. De praktijk dat inkomen niet opnieuw getoetst wordt aan de maximuminkomensgrens zolang een huishouden in dezelfde corporatiewoning blijft wonen, kan de doorstroming eveneens verminderen. Maatregelen gericht op het verbeteren van de doorstroming, bijvoorbeeld door het verminderen van prijsverschillen tussen nieuwe en bestaande contracten, zouden andere huishoudens (bijvoorbeeld jonge gezinnen) meer kans kunnen bieden op een geschikte woning.

Verminderde mobiliteit kan de match tussen woningen en huishoudens nadelig beïnvloeden, en is deels het gevolg van de omgang met zittende huurders. Het gaat hierbij om huishoudens wier woonvoorkeuren na verloop van tijd veranderen, bijvoorbeeld doordat hun kinderen uit huis gaan of zij slecht ter been worden. Doordat de huur van de huidige woning na een langere periode van bewoning vaak een stuk lager is dan van een andere (corporatie)woning, is er een hoge drempel om te verhuizen. De praktijk dat inkomen niet opnieuw getoetst wordt aan de maximuminkomensgrens zolang een huishouden in dezelfde corporatiewoning blijft wonen, kan de doorstroming eveneens verminderen. **Maatregelen gericht op het verbeteren van de doorstroming, bijvoorbeeld door het verminderen van prijsverschillen tussen nieuwe en bestaande contracten, zouden andere huishoudens (bijvoorbeeld jonge gezinnen) meer kans kunnen bieden op een geschikte woning.**

Vette eerste zin altijd de overkoepelende kerngedachte? Niet altijd.....

- Soms is de tweede zin onderdeel van de overkoepelende kernzinstart. (1)
- Soms is de vette eerste zin nog niet de specifieke kerngedachte, maar een eerste aanzet; de slotzin vult de gedachte preciezer of sterker in. Dat kan dan een mooie brug zijn naar de volgende alinea. (2 en 3)
- In een inleidende alinea is trechteren vaak beter: je wilt toe naar je doel of de relevantie van het onderzoek. (4 en 5)
- In een beschouwend deel: je wilt een conclusie verbinden aan je bevindingen. (6)

5

Bonaire is een Caribisch eiland en sinds 2010 een bijzondere gemeente van Nederland. Het grootste deel van de economie van Bonaire is afhankelijk van het toerisme. Toeristen komen zowel per cruiseschip als per vliegtuig. Ze nemen deel aan veel verschillende activiteiten, zoals een bezoek aan het strand, natuurpark of casino, of duiken bij het koraal. Momenteel worden zowel het vrachtverkeer als de cruiseschepen afgehandeld op steigers in het centrum van Kralendijk, de hoofdstad van Bonaire. Voor het vervoer van containers naar Bonaire is een extra overslag op Curaçao noodzakelijk en dit geeft overlast en logistieke problemen. Het leidt tot hogere kosten voor levensonderhoud en hogere bouwkosten. Daarom bestaat de wens voor een nieuwe vrachthaven.

Voor de vrachthaven zijn twee alternatieve locaties onderzocht: het terrein van het Water- en Energiebedrijf (WEB) en het terrein van het in 2021 failliet verklaarde olieopslagbedrijf BOPEC. Op beide locaties kan de vrachthaven met behulp van een kade of een steiger worden gerealiseerd. Volgens de MKBA zijn voor de locatie WEB – in vergelijking met doorgaan met de huidige aanpak op Kralendijk – de maatschappelijke baten substantieel groter dan de maatschappelijke kosten. Dit geldt zowel voor een kade als een steiger; voor de locatie BOPEC zijn de kosten echter groter dan de baten, zowel voor een kade als een steiger.

5

Bonaire is een Caribisch eiland en sinds 2010 een bijzondere gemeente van Nederland.

Het grootste deel van de economie van Bonaire is afhankelijk van het toerisme.

Toeristen komen zowel per cruiseschip als per vliegtuig. Ze nemen deel aan veel verschillende activiteiten, zoals een bezoek aan het strand, natuurpark of casino, of duiken bij het koraal. Momenteel worden zowel het vrachtverkeer als de cruiseschepen afgehandeld op steigers in het centrum van Kralendijk, de hoofdstad van Bonaire. Voor het vervoer van containers naar Bonaire is een extra overslag op Curaçao noodzakelijk en dit geeft overlast en logistieke problemen. Het leidt tot hogere kosten voor levensonderhoud en hogere bouwkosten. **Daarom bestaat de wens voor een nieuwe vrachthaven.**

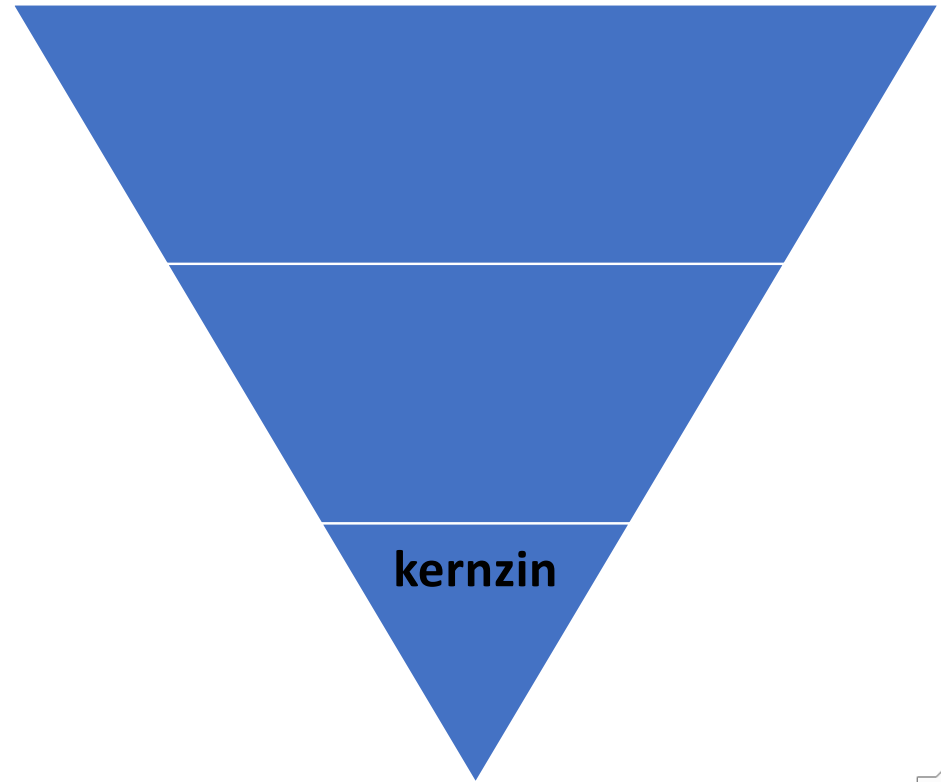
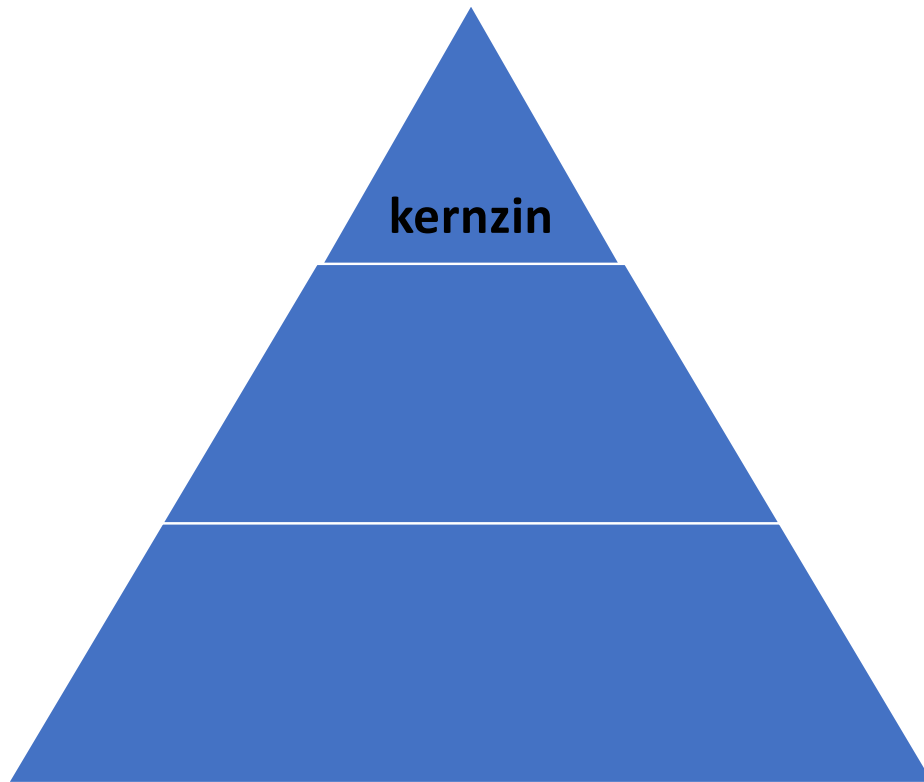
Voor de vrachthaven zijn twee alternatieve locaties onderzocht: het terrein van het Water- en Energiebedrijf (WEB) en het terrein van het in 2021 failliet verklaarde olieopslagbedrijf BOPEC. Op beide locaties kan de vrachthaven met behulp van een kade of een steiger worden gerealiseerd. Volgens de MKBA zijn voor de locatie WEB – in vergelijking met doorgaan met de huidige aanpak op Kralendijk – **de maatschappelijke baten substantieel groter dan de maatschappelijke kosten. Dit geldt zowel voor een kade als een steiger; voor de locatie BOPEC zijn de kosten echter groter dan de baten, zowel voor een kade als een steiger.**

Vette eerste zin altijd de overkoepelende kerngedachte? Niet altijd.....

- Soms is de tweede zin onderdeel van de overkoepelende kernzin-start. (1)
- Soms is de vette eerste zin nog niet de specifieke kerngedachte, maar een eerste aanzet; de slotzin vult de gedachte preciezer of sterker in. Dat kan dan een mooie brug zijn naar de volgende alinea. (2 en 3)
- In een inleidende alinea: je wilt toe naar je doel of de relevantie van het onderzoek. (4 en 5)
- In een beschouwend deel: je wilt een conclusie verbinden aan je bevindingen. (6)
- Je moet starten met een trechter omdat je uitleg dan beter overkomt: zorg daarna voor een heldere tweede piramide-alinea of, nog beter vaak: een diamant! (7)

Piramide of Trechter?

Piramide of trechter? Of .... een diamant?

1. Een tekst kan op alle niveaus een piramide- dan wel trechterstructuur laten zien (de gehele tekst, per paragraaf, per alinea). Op makroniveau trechteren en op paragraaf- en/of alinea-niveau piramides aanhouden is een veel voorkomende vorm.
2. Piramideschrijven is lezergericht, maar soms is trechteren beter. Zoek dan wel naar een sterke (vette) openingszin die het thema of de alinea-vraag al neerzet. Dan houdt de alinea toch een piramidaal karakter en kan de lezer goed voorsorteren.
3. Focus niet alleen op de eerste (vette) zin, maar ook op de slotzin!
4. De vette openingszin moet wel altijd een stap in het verhaal markeren. Check dus je verhaallijn door alle startzinnen na elkaar te lezen.

